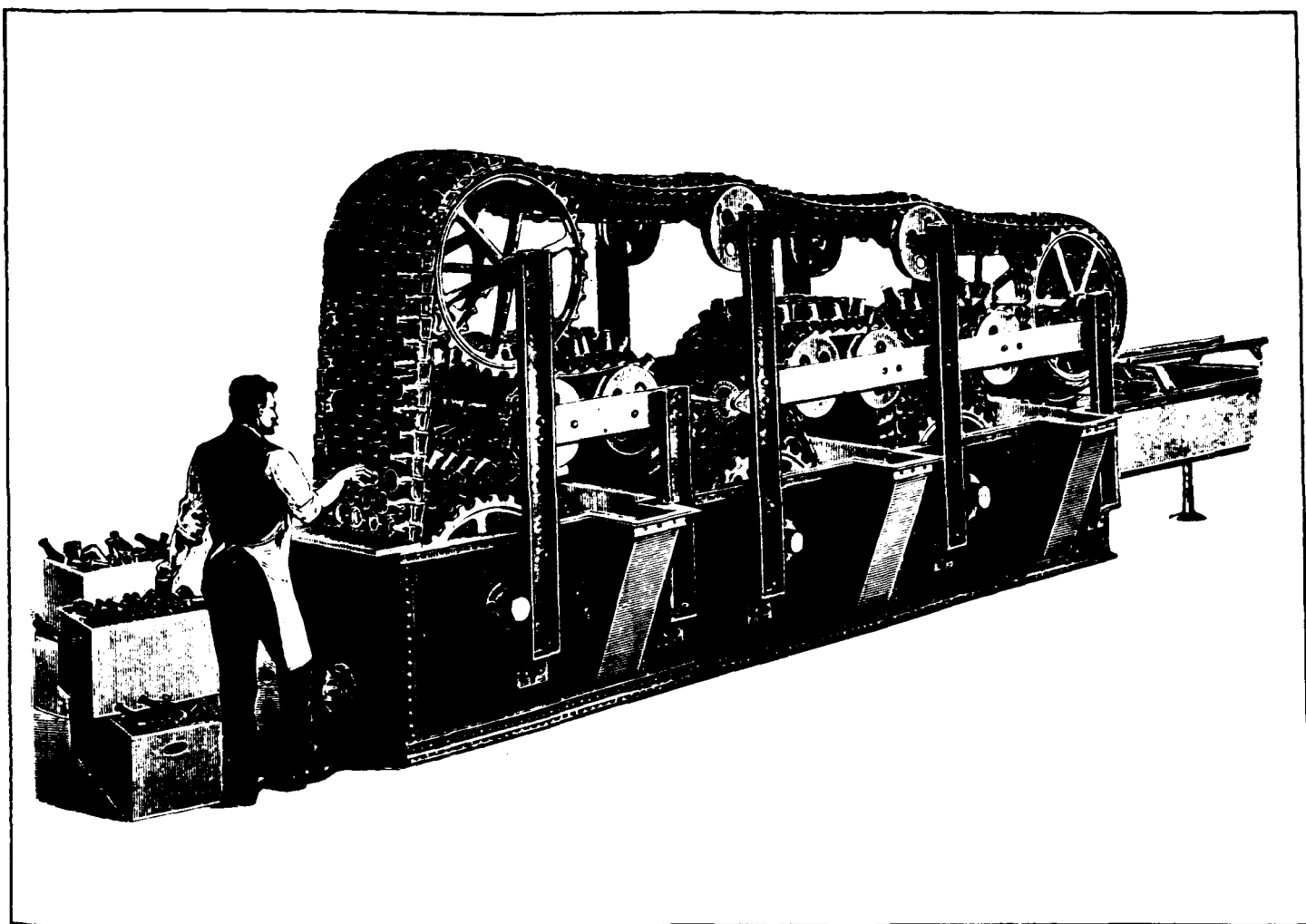

Ρύπανση του Περιβάλλοντος των Χώρων Έργασίας και τα Προβλήματα Ύγιεινής και Ά- σφάλειας των Έργαζομένων.

Θανάσης Βαλαβανίδης

Η νεότερη τεχνολογία έχει επιφέρει τις τελευταίες δεκαετίες σημαντικές αλλαγές στο ρυθμό παραγωγής, επεξεργασίας και συνθηκών δουλειάς, τόσο στο εργοστάσιο όσο και στο αγρόκτημα και τις άλλες εργασίες του τριτογενή τομέα. Το πρόβλημα της ρύπανσης του περιβάλλοντος που έχει γίνει καθημερινή έμπειρία και το τόπον μας δεν περιορίζεται μόνο στο φυσικό

περιβάλλον, αλλά είναι ιδιαίτερα έντονο και πολύ πιο επικίνδυνο για τους χώρους εργασίας.

Γι' αυτό δεν είναι τυχαίο που το καινούργιο νομοσχέδιο για την «προστασία του περιβάλλοντος και των εργαζομένων εκ της ρυπάνσεως της προερχομένης εκ διομηχανικών εγκαταστάσεων» (προοριζόταν για συζήτηση στη Βουλή στο τέλος του 1979), περικλείει και τους χώρους εργασίας στη ρύπανση του περιβάλλοντος. Ωστόσο, δεν πρέπει να συγχέουμε τη μεγάλη διαφορά που υπάρχει ανάμεσα στα δύο και τις παραμέτρους που τα συνιστούν.

Στόν τόπο μας, όπως δείχνει και η Έκθεση της ΔΟΕ (δές κριτική ανάλυση στο ίδιο τεύχος), οι συνθήκες εργασίας για ένα μεγάλο αριθμό εργαζομένων είναι πολύ άσχημες με αποτέλεσμα να αυξάνει ο αριθμός των ατυχημάτων και των επαγγελματικών ασθενειών, ενώ η επιθεώρηση εργασίας και οι φορείς άλλων υπηρεσιών αδυνατούν να ελέγξουν αποτελεσματικά την υγιεινή και ασφάλεια των χώρων δουλειάς.

Το πρόβλημα όμως, όπως θα δούμε πιο κάτω, δεν είναι απλά και μόνο ζήτημα νομοθεσίας ή συστάσεις από ένα διεθνή

όργανισμό για να διορθωθούν οι συνθήκες εργασίας στον τόπο μας. Είναι ένα σύνθετο πρόβλημα οργάνωσης, τεχνικής ύποδομης και ειδικευμένου προσωπικού, και ιδιαίτερα κατανόησης της μεγάλης σημασίας που έχουν οι συνθήκες εργασίας στην υγεία και την ευημερία ενός λαού από τις κρατικές υπηρεσίες και τις συνδικαλιστικές οργανώσεις των εργαζομένων.

1. Φυσικές συνθήκες εργασίας.

Οι φυσικές συνθήκες εργασίας (θόρυβος, δονήσεις, ακτινοβολία, θερμοκρασία, πίεση, φωτισμός και αερισμός) προκαλούν μικρές διαταραχές στην υγεία των εργαζομένων, αλλά μακροχρόνια μπορούν να αποδοούν αρκετά βλαβερές για τη σωματική και ψυχική τους υγεία.¹ Επίσης, οι φυσικές συνθήκες εργασίας είναι υπεύθυνες για μία σειρά από εργατικά ατυχήματα, που ιδιαίτερα στον τόπο μας ο αριθμός τους είναι υπερβολικός.

Εκτός όμως από τις βασικές φυσικές συνθήκες στους χώρους εργασίας, πρέπει να πάρουμε υπόψη μας και τις άλλες ιδιαίτερες συνθήκες, όπως η επιτάχυνση του ρυθμού δουλειάς, οι υπερωρίες, ή αυτοματοποίηση, κλπ., που συνεργούν στην επίδραση πάνω στην υγεία των εργαζομένων και στην αύξηση των ατυχημάτων.

Αλλά ας δούμε με τη σειρά τις φυσικές συνθήκες εργασίας.

α. Θόρυβος. Ο υπερβολικός θόρυβος που επικρατεί σε πολλούς χώρους εργασίας έχει σαν αποτέλεσμα να κουφαινούνται σιγά-σιγά οι εργαζόμενοι σ' αυτούς. Οι στατιστικές αναπτυγμένων βιομηχανικών χωρών δείχνουν ότι το 1/3 των εργαζομένων στη βιομηχανία έχουν υποστεί ανεπανόρθωτη ζημιά στην ακοή τους.

Τό ανεκτό όριο έχει καθοριστεί διεθνώς σε 80-100 ντεσιμπέλ, αλλά ο περιορισμός του θορύβου δεν είναι μόνο πρόβλημα νομοθετικής ρύθμισης. (Για τη νομοθεσία που ισχύει στην Ελλάδα και ΕΟΚ βλ. το άρθρο «Τό νομικό καθεστώς της προστασίας του περιβάλλοντος στην Ελλάδα»). Η μείωσή του σημαίνει δελτίωση και ανανέωση του τεχνολογικού εξοπλισμού. Επίσης, όρισμένες χημικές ουσίες μπορούν να επιταχύνουν την απώλεια ακοής στους εργαζομένους.²

β. Δονήσεις. Στην περίπτωση της χρήσης μηχανημάτων που προκαλούν δονήσεις είναι δύσκολο να τεθούν όρια ασφαλείας για την προστασία των εργαζομένων. Οι βασικές συνέπειες στην υγεία των εργαζομένων από τις δονήσεις είναι: κούραση, νευρική υπερένταση, διόγκωση αρτηριών, μελάνιασμα χεριών, κλπ.³

γ. Ακτινοβολία Τα είδη ακτινοβολίας που μπορούν να έχουν βλαβερές συνέπειες στην υγεία των εργαζομένων είναι: ακτινοβολία μικροκυμάτων, υπεριώδης, υπερέρυθρη, ακτίνες-Χ και γ, που εκπέμπουν διάφορα μηχανήματα στη βιομηχανία και τα επιστημονικά εργαστήρια. Μέχρι σήμερα υπάρχει μεγάλη διαμάχη μεταξύ των επιστημόνων για τα ασφαλή όρια της ανώτερης δόσης (5rem/ ανά έτος για όλο τό σώμα) που δεν θα προκαλεί βλάβες στην υγεία των εργαζομένων. Μεγάλες δόσεις ακτινοβολιών προκαλούν βλάβες στα μάτια (καταρράκτης, τύφλωση), στο δέρμα (κάψιμο, καρκίνος), καθώς και λευχαιμία και καρκίνο διαφόρων οργάνων του ανθρώπινου σώματος.

Τακτική ιατρική παρακολούθηση και μέτρα προστασίας είναι απαραίτητα για την προστασία των εργαζομένων από πηγές ακτινοβολίας.⁴

δ. Θερμοκρασία. Τα όρια θερμοκρασίας μέσα στα οποία μπορεί να δουλέψει με ευχέρεια τό ανθρώπινο σώμα είναι 18-25°C. Ύψηλή θερμοκρασία δημιουργεί υπερβολική κόπωση, ζαλάδες ή τό λεγόμενο heat stroke όπου τό σώμα χάνει τόν έλεγχο ρύθμισης της θερμοκρασίας.

ε. Πίεση. Έργασίες κάτω από νερό ή με πεπιεσμένο αέρα έχουν σαν αποτέλεσμα τη δημιουργία ύψηλης πίεσης πάνω στο ανθρώπινο σώμα με συνέπεια διάφορες βλάβες του οργανισμού. Η τήρηση κανόνων ασφαλείας και προστατευτικών μέτρων είναι βασική προϋπόθεση για την υγεία των εργαζομένων σε συνθήκες ύψηλης πίεσης.

ζ. Φωτισμός και Αερισμός. Οι δύο αυτοί φυσικοί παράγοντες είναι πολύ σημαντικοί για μεγάλη ποικιλία χώρων εργασίας και μπορούν μακροχρόνια να επιδράσουν βλαβερά στην υγεία των εργαζομένων. Ο φωτισμός είναι επίσης σημαντικός παράγοντας περιορισμού των ατυχημάτων.

Ο έλαερισμός όμως των χώρων εργασίας με σκόνη και χημικές ουσίες δεν είναι μόνο επιθυμητός αλλά και απαραίτητος για να προφυλαχτεί ή υγεία των εργαζομένων.

η. Διαρρύθμιση των χώρων εργασίας, μηχανικός έξοπλισμός. Ένας μεγάλος αριθμός ατυχημάτων, ιδιαίτερα στον τόπο μας, συμβαίνουν από την κακή διαρρύθμιση των χώρων εργασίας (στενοί διάδρομοι, σκαλωσιές, γλυστερό έδαφος, κινούμενοι γερανοί, κ.ά.) και από εγκαταστάσεις με μηχανήματα που έχουν κινούμενα τμήματα χωρίς ασπίδες προστασίας (τόρνοι, κοπτικές μηχανές, κλπ). Στην Ελλάδα, (όπως κανείς μπορεί να δει στις στατιστικές των ατυχημάτων) συμβαίνουν πολυάριθμα ατυχήματα από τις κακές κατασκευές και τά άπροφύλακτα μηχανήματα. Ο ρυθμός παραγωγής, ό κακός φωτισμός, ή ύψηλή ή χαμηλή θερμοκρασία, οι υπερωρίες, κλπ. συμβάλλουν στην αύξηση των εργατικών ατυχημάτων. Η παραμονή εκπαιδευμένης νοσοκόμας στους χώρους εργασίας και ή άμεση παροχή πρώτων βοηθειών είναι ένα από τά βασικά μέτρα για την ασφάλεια της υγείας των εργαζομένων, αλλά όχι και τό μοναδικό για την άποφυγή των ατυχημάτων.

2. Ρύπανση του περιβάλλοντος εργασίας από χημικές ουσίες.

Από τό Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και μετά έχουμε μία άλματώδη ανάπτυξη της χημικής βιομηχανίας σε όλες τις αναπτυγμένες βιομηχανικές και πολλές αναπτυσσόμενες χώρες. Ο αριθμός των εργαζομένων σε χημικές βιομηχανίες έχει

1. P. Kinnersly. The Hazards of Work: How to Fight Them. Pluto Press, London, 1973

2. BSSRS. Noise. Fighting the most widespread industrial disease. London, 1975. R. Taylor, Noise. Pelican, London, 1973

3. BSSRS. Vibration, a worker's guide to the health hazards of vibration. 1977

4. J.H. Harley. Radiation hazards. in N.I. Sax, Dangerous Properties of Industrial Materials. Van Nostrand Reinhold, New York, 4th ed., 1975

τριπλασιαστεί τα τελευταία δέκα χρόνια και θα συνεχίσει να αυξάνεται, αφού οι χημικές βιομηχανίες έχουν ρυθμούς ανάπτυξης 1.5-2 φορές μεγαλύτερους από τις άλλες βιομηχανίες στην περίοδο 1963-73.⁵ Ο αριθμός των χημικών ουσιών που χρησιμοποιούνται στη βιομηχανία είναι περίπου 15.000 και αυξάνεται κάθε χρόνο με περίπου 3.000 νέες χημικές ουσίες.⁶ Για την υγεία και ασφάλεια των εργαζομένων στη βιομηχανία, το εργαστήριο και τους άλλους τόπους δουλειάς υπάρχει ένας επίσημος κατάλογος, που εφαρμόζεται από τις περισσότερες χώρες, με τα ανώτατα όρια ασφαλείας στα όποια μπορούν να εκτεθούν οι εργαζόμενοι χωρίς να υπάρξουν βλάβες στην υγεία τους. Κατάλογος που περιορίζεται σε μικρό αριθμό χημικών ουσιών (περίπου 700 μέχρι το 1977). Το Threshold Limit Value, ή TLV, είναι ένα χρήσιμο μέτρο για την οριοθέτηση των υγιεινών συνθηκών στους τόπους δουλειάς, αλλά ανεπαρκέστατο για πολλές χημικές ουσίες όσο προχωρεί η γνώση μας για τις βλαβερές συνέπειές τους στην υγεία των εργαζομένων, όταν παρθούν υπόψη οι όροι, διάρκεια και αποτελεσματικότητα της έκθεσής τους στις ιδιαίτερες συνθήκες της εργασίας τους. Έτσι σήμερα, πολλές από τις τιμές ανώτατης συγκέντρωσης διαφόρων χημικών ουσιών δεν πληρούν καθόλου τους όρους προστασίας των εργαζομένων και πρέπει να αναθεωρηθούν. Επίσης, από χώρα σε χώρα υπάρχουν μεγάλες διαφορές στην εκτίμηση των τιμών αυτών και τα όρια ασφαλείας, όπως και στην εφαρμογή των μέτρων ασφαλείας και τις αντικειμενικές επιθεωρήσεις των επιθεωρητών εργασίας. Ένας κατάλογος χημικών ουσιών με τα ανώτατα όρια ασφαλείας που δημοσιεύτηκε στις ΗΠΑ το 1972, και που ανανεώνεται κάθε χρόνο, με τις τιμές TLV δρίσκεται στο διδύλιο του N.I. Sax⁶ και στο διδύλιο των J.M. Stellman και S.M. Daum⁷.

Οι βλαβερές χημικές ουσίες μπορούν να καταταχθούν σε τρεις κατηγορίες: τοξικές (δηλητήρια) και καρκινογόνες, καυστικές (όξέα και βάσεις) και τις εύφλεκτες (που προκαλούν εκρήξεις και φωτιές). Επίσης, υπάρχουν πολλές χημικές ουσίες που προκαλούν μεγάλη ποικιλία ασθενειών σε διάφορα μέρη του ανθρώπινου σώματος.

Οι τοξικές χημικές ουσίες μπορούν να είναι στερεές, υγρές, αέρια, σκόνες, ατμοί και διάφορα μίγματα. Μπορούν να έλθουν σε επαφή με το ανθρώπινο σώμα με την εισπνοή μολυσμένου αέρα, την επαφή με τα χέρια και μετά μεταφορά τους στο στόμα και κατά τη διάρκεια ατυχημάτων. Η επίδρασή τους στον οργανισμό μπορεί να είναι άκαριαία ή μετά από μεγάλο χρονικό διάστημα.

Οι καρκινογόνες ουσίες προκαλούν εξωτερικά εγκαύματα, δερματικές ασθένειες και βλάβες στα μάτια και τα άλλα όργανα του προσώπου.

Οι εύφλεκτες ουσίες μπορούν να προκαλέσουν πυρκαγιές με καταστροφικές συνέπειες στους χώρους δουλειάς και εκρήξεις που μπορούν να γίνουν αίτια να χαθούν ανθρώπινες ζωές.

Τέλος, υπάρχει μία σειρά από άλλες χημικές ουσίες που μπορούν να προκαλέσουν ειδικές αρρώστιες στους εργαζομένους μετά από μακροχρόνια έκθεση.

Ας δούμε λοιπόν με περισσότερες λεπτομέρειες τις διάφορες ασθένειες των εργαζομένων στη βιομηχανία, τα επιστημονικά εργαστήρια και τις βιοτεχνίες, που οφείλονται στις χημικές ουσίες.

α. Καρκίνος. Τα τελευταία χρόνια έχουν πληθύνει οι ενδείξεις ότι πολλές χημικές ουσίες είναι καρκινογόνες.⁸ Από το 1775, ο Percival Pott είχε περιγράψει τον καρκίνο των γεννητικών οργάνων στους καθαριστές των καπνοδόχων στην Αγγλία. Από το 1907 ο τύπος αυτός καρκίνου είχε αναγνωριστεί ως επαγγελματική ασθένεια για τους εργάτες του πετρελαιοειδούς από σχιστόλιθους και τους υφαντουργούς που χρησιμοποιούσαν το λάδι τους στη δουλειά τους.⁹ Σήμερα, είναι γνωστό ότι οι οργανικές ενώσεις που βρίσκονται στο πετρέλαιο, την πίσσα και τα λάδια είναι υπεύθυνες για πολλά είδη καρκίνου του δέρματος. Επίσης, καρκίνος του δέρματος προκαλείται από το αρσενικό και τις διάφορες ακτινοβολίες.

Ο καρκίνος των πνευμόνων είναι πολύ διαδομένος μεταξύ εργαζομένων σε χώρους όπου υπάρχουν καρκινογόνες ουσίες που μπορούν να μπουν στους πνεύμονες με την αναπνοή. Ο καρκίνος των πνευμόνων είναι συνηθισμένη εργατική αρρώστια για τους τυπογράφους, τους μηχανικούς σε χώρους δουλειάς με λεπτή ομίχλη λαδιού, τους εργαζομένους με άλατα χρωμίου και νικελίου, με ενώσεις αρσενικού, ραδιενεργή σκόνη, διάφορες οργανικές καρκινογόνες ενώσεις (χλωριούχους υδρογονάνθρακες, κλπ) και άμιαντο. Στην περίπτωση του άμιαντου παρουσιάζεται ένα σπάνιο είδος καρκίνου γνωστού ως μεσοθωρίωμα.¹⁰

Ένα άλλο είδος καρκίνου που είναι διαδομένος στους εργαζομένους των βιομηχανικών χρωμάτων και ελαστικών είναι ο καρκίνος της κύστης (γνωστός ως Papilloma of the bladder). Τα πιο γνωστά χημικά καρκινογόνα για αυτό το είδος είναι η δ-ναφθυλαμίνη, ή βενζιδίνη, το 4-αμινοδιφαινύλιο και τα άλατά τους.¹¹

Το μονομερές βινυλοχλωρίδιο, που χρησιμοποιείται για την παρασκευή του γνωστού πολυμερούς πολυβινυλοχλωριδίου (PVC), είναι η αιτία για ένα σπάνιο είδος καρκίνου του συκωτιού, το αγγειοσαρκώμα.¹²

Επίσης, τα τελευταία χρόνια μία σειρά από οργανικές ενώσεις, όπως το άκεταμίδιο, το αμινοτριαζόλιο, ή ο-τολουϊδίνη, το χλωροφόρμιο, ο τετραχλωράνθρακας, το διοξάνιο, ή υδραζίνη, και άλλες, έχουν αποδειχθεί καρκινογόνες.¹³

5. M. Trowbridge, Chemicals - the road ahead. Chemistry in Britain, Nov. 1977.

6. N.I. Sax, Dangerous Properties of Industrial Materials, op cit pp 16-39.

7. J.M. Stellman & S.M. Daum, Work is Dangerous to Your Health, Vintage, New York, 1973, p. 155.

8. T. Maugh, Carcinogens in the workplace, Science, 23.9.1977, p 1268. L. McGinty, Controlling cancer in the workplace, New Scientist, 22.12.1977, p. 758. P. Smith, For those in peril on the factory floor, Nature, 18.10.1974, p. 158.

9. BSSRS, Oil: A worker's guide to the health hazards, 1975.

10. D. Bowes, For those in peril, 3- not only on the factory floor, Nature, 29.11.1974. C. Wagner, Disputes on the safety of asbestos, New Scientist, 7.3.1974.

11. The Hazards of Work, op. cit., p. 131.

12. C. Clutterbuck, Death in the plastics industry, Radical Science Journal, No 4, London, 1976.

13. E. Weisburger, Industrial cancer risks, in Dangerous Properties of Industrial Materials, op cit p 274.

Τέλος, μια ενδιαφέρουσα μελέτη της Αμερικανικής Χημικής Έταιρίας σε 3.500 χημικούς που πέθαναν μεταξύ 1948 και 1967 απέδειξε ότι οι χημικοί πεθαίνουν σε μεγαλύτερη αναλογία από τους άλλους εργαζόμενους, από καρκίνο του παγκρέατος και των πνευμόνων, των κατώτερων τριγώνων. Αν και η μελέτη του Βασιλικού Ινστιτούτου Χημείας της Αγγλίας δίνει μια διαφορετική εικόνα της θνησιμότητας των χημικών.¹⁴

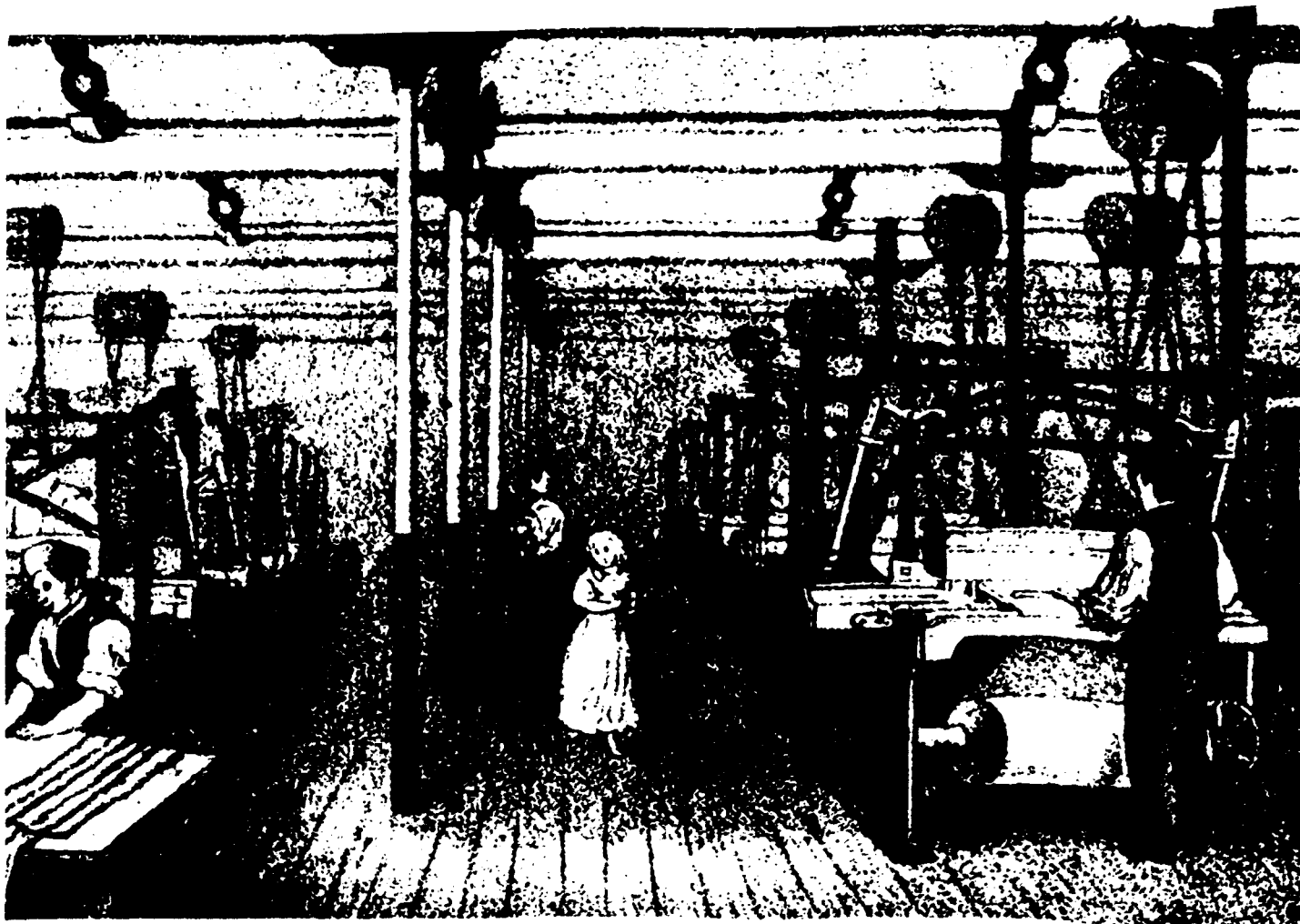
Ο περιορισμός των καρκινογόνων χημικών ουσιών και η όριστη αντικατάστασή τους από άλλες ασφαλείς χημικές ουσίες είναι ο μόνος τρόπος να προφυλαχθούν οι εργαζόμενοι από την άμεση αυτή αφοσίωση. Μέχρι τώρα στις διαφορετικές βιομηχανικές χώρες έχουν νομοθετηθεί αυστηροί νόμοι για τα ανώτερα όρια συγκέντρωσης των καρκινογόνων ουσιών, αυτό όμως δεν σημαίνει ότι οι εργαζόμενοι πρέπει να νιώθουν ασφαλείς στους τόπους δουλειάς τους, είτε όρισκονται στη χημική βιομηχανία, το χημικό εργαστήριο ή τη βιοτεχνία που χρησιμοποιούν καρκινογόνες χημικές ουσίες. Η ιατρική παρα-

κολούθηση των εργαζομένων κατά μικρά χρονικά διαστήματα μπορεί να παίξει σημαντικό ρόλο στη διάγνωση, θεραπεία και στα μέτρα προφύλαξης της υγείας τους.

δ. Αρρώστιες των πνευμόνων. Οι πνεύμονες παρουσιάζουν ιδιαίτερη ευαισθησία στις κάθε είδους χημικές ουσίες που κυκλοφορούν στον αέρα του περιβάλλοντος δουλειάς και μπορούν να μπειν στον ανθρώπινο οργανισμό με την αναπνοή.

Η πνευμοκονίαση είναι μία σειρά από αρρώστιες των πνευμόνων που προκαλούνται από διάφορα είδη σκόνης. Οι πνεύμονες σκεπάζονται σιγά-σιγά με σκόνη που, είτε προκαλεί βλάβες στα ευαίσθητα τμήματα των εξωτερικών αγγείων, είτε είναι δηλητηριώδης και προκαλεί ειδικές ασθένειες των πνευμόνων. Η σιλικόση προκαλείται από τις ενώσεις του πυριτίου

14. F. P. Li, et al., Cancer mortality among chemists, J. Natl. Cancer Inst. 43, 1159, 1969. L. McGinty, Not so grim reaper, Chemistry in Britain, October 1978.

πού βρίσκονται στο χρώμα, ή πνευμοκονίαση των ανθρακωρύχων προκαλείται από τη σκόνη του κάρβουνου, ή αμιάντωση προσβάλλει τους εργάτες αμιάντου (asbestos) και βαθμιαία μπορεί να μετατραπεί σε καρκίνο των πνευμόνων και το μεσοθωρίωμα, ή υψοσίνοση προκαλείται από τις λεπτές ίνες του διαμμοκίου, ή μεταπλάκωση προέρχεται από τα λεπτά σωματίδια ζάχαρης και ή πνευμοκονίαση των αγροτών προκαλείται από τους σπόρους του ηλιού.

Τά γενικά συμπτώματα για όλες τις περιπτώσεις πνευμοκονίας είναι ό δόχας, δυσκολίες στην άναπνοή, τό σάλιο γεμίζει αίμα, ελάττωση της όρεξης, χάσιμο βάρους και πόνοι στο στήθος. Ίδιαίτερα, είναι μεγάλος ό αριθμός των ανθρακωρύχων που πάσχουν από πνευμοκονίαση και πού από πολλά χρόνια έχει χαρακτηριστεί ως επαγγελματική άσθμεια. Στη Μ. Βρετανία έχουν αποξημωθεί μέχρι τώρα 40.000 ανθρακωρύχοι για την άρρώστια αυτή και συνταξιοδοτήθηκαν πριν κλείσουν τό κανονικό όριο ηλικίας. Σέ άλλες χώρες, όπως στη Σ. Ένωση και τη Σουηδία για παράδειγμα, οι ανθρακωρύχοι δουλεύουν 6 ώρες κάθε μέρα και συνταξιοδοτούνται στα 55 ή και στα 50 για όρισμένες ειδικές περιπτώσεις. Ή πνευμοκονίαση αυξάνει τις πιθανότητες για φυματίωση εάν δεν γίνει κατάλληλη θεραπεία.

Άλλες άσθμεις των πνευμόνων που είναι άρκετά διαδομένες στους εργαζομένους στη βιομηχανία είναι:

Άσθμα. Στην περίπτωση κρίσης άσματος οι βρόγχοι των πνευμόνων στενεύουν και άνοίγουν ξανά σε μικρό χρονικό διάστημα. Σάν άποτέλεσμα έχουμε την παρεμπόδιση της άναπνοής. Συνήθως προκαλείται από ούσιες στις όποιες οι πνεύμονες είναι άλλεργικοί. Τέτοιες ούσιες είναι, τό διόσκτανικό τολουένιο (χρησιμοποιείται στα άφρώδη πολυμερή), τό θιουραμικό δισουλφίδιο (έπιταχυντής στα συνθετικά έλαστικά, και σαν μυκητοκτόνο), ό μαλειακός άνυδρίτης και ή πιπεραζίνη. Έπίσης, τό άσθμα προκαλείται και από τό ένζυμα που χρησιμοποιούνται στα «βιολογικά» άπορρυπαντικά.

Χρόνιος βρογχίτης. Βασική αίτια για τό χρονίο βρογχίτη είναι ή ρύπανση της άτμόσφαιρας από διοξείδιο του θείου (SO₂) που παράγεται από τά καυσαέρια των άυτοκινήτων, τά άέρια των έργοστασίων και τό πετρέλαιο των καυστήρων κεντρικής θέρμανσης. Μεγάλες συγκεντρώσεις SO₂ στην άτμόσφαιρα είναι ή χρησιμοποίηση ύγρων καυσίμων με όσο τό δυνατόν χαμηλή περιεκτικότητα θείου. Κύρια συμπτώματα είναι βήχας τό πρωί και ιδιαίτερα τό χειμώνα που άργότερα φέρνει σάλιο στο στόμα. Τό σάλιο αυξάνεται και γίνεται κίτρινο με την πάροδο του χρόνου. Ό χρόνιος βρογχίτης δεν άναγνωρίζεται σαν επαγγελματική άρρώστια σε πολλές χώρες.

Έμφυσμα. Είναι συνέπεια της πνευμοκονίας και του χρόνιου βρογχίτη. Από τό έμφυσμα καταστρέφονται εκείνα τά μέρη των πνευμόνων που έχουν την ικανότητα να παραλαμβάνουν τό όξυγόνο και να άποβάλλουν τό διοξείδιο του άνθρακα. Παρουσιάζεται συνήθως στα τελευταία χρόνια της ζωής του εργαζομένου στα όρυχεία και σε εργοστάσια όπου ή άτμόσφαιρα περιέχει βλαβερά άέρια, όπως διοξείδιο του άζώτου και ύδροθείο. Συμπτώματα του έμφυσηματος είναι ή βαθμιαία ελάττωση της άναπνοής και τό χάσιμο βάρους.

Τέλος, πρέπει να σημειώσουμε ότι πολλές από τις άρρώ-

στιες των πνευμόνων επιδεινώνονται με τό κάπνισμα του τσιγάρου, που επίσης έχει άποδειχθεί ότι προκαλεί καρκίνο των πνευμόνων.

γ. Δηλητηριάσεις και βλάβες των οργάνων του ανθρώπινου σώματος.

Οι εργαζόμενοι στη βιομηχανία, τό έρευνητικό εργαστήριο και τις βιοτεχνίες δέχονται καθημερινά την επίδραση διαφόρων χημικών ούσιων που με την άναπνοή εισέρχονται στον οργανισμό, ή έρχονται σε έπαφή με τό σώμα, και άφού διαλυθούν στο αίμα μεταφέρονται στα διάφορα μέρη του σώματος προκαλώντας μιά μεγάλη ποικιλία άσθενειών στα διάφορα όργανα, άνώλογα με τη συγκέντρωση και τό χρόνο έκθεσης του ανθρώπινου οργανισμού. Πέρα από τις βλάβες στο σκελετό, την καρδιά, τά νεφρά, τους πνεύμονες, τό δέρμα, κλπ., μπορούν επίσης να επιδράσουν στον έγκέφαλο και τό νευρικό σύστημα. Οι δηλητηριάσεις όφειλονται κυρίως σε διάφορα βαριά μέταλλα, πτητικές χημικές ούσιες, λάδια και άλλες χημικές ούσιες που θα εξετάσουμε αναλυτικά πιο κάτω.

Δερματίτιδα. Είναι άρρώστια που παρουσιάζεται σε πολλούς εργαζομένους στις χημικές βιομηχανίες. Συμπτώματα είναι ή φλόγωση του δέρματος, κοκκίνισμα, ψωρίαση, έκζεμα. Στη Μ. Βρετανία παρουσιάζονται κάθε χρόνο 20.000 περιπτώσεις επαγγελματικής δερματίτιδας μεταξύ των εργατών της χημικής βιομηχανίας. Ή δερματίτιδα παρουσιάζεται στα μέρη του σώματος που έρχονται σε έπαφή με χημικές ούσιες (άτμοι, ύγρες και στερεές), όπως τά λάδια, τό τοιμένο, ή ζάχαρη, ή πενικιλίνη, οι ρητίνες, ή πίσσα, κλπ. Επίσης, ή μεγάλη σειρά χημικών ούσιων (άνόργανων και οργανικών) που μπορούν να προκαλέσουν από έλαφρές δερματικές παθήσεις μέχρι καρκίνο του δέρματος.¹⁵

Βαριά μέταλλα. Ό μόλυβδος είναι ένα από τά πιο βλαβερά βαριά μέταλλα σε όλες του τις μορφές, μεταλλική, όξειδια, άλατα, και οργανικές ενώσεις. Έπιδρά στο αίμα, τους πνεύμονες, τό νευρικό σύστημα και τον έγκέφαλο. Ό μόλυβδος μπορεί να άπορροφηθεί από τό ανθρώπινο σώμα κατά την άναπνοή, την άπορρόφηση μέσα από τό δέρμα, ή με κατάποση. Μόνο στις ΗΠΑ παράγονται ένα εκατομμύριο τόνοι μόλυβδου τό χρόνο που χρησιμοποιούνται ως κράμα στη μεταλλουργία, ως συγκολλητικό στη βιομηχανία ηλεκτρικών και ηλεκτρονικών συσκευών, για την παρασκευή διαφόρων χρωμάτων και πυρομαχικών και τά όξειδιά του στις μπαταρίες των άυτοκινήτων. Είναι επίσης βασικό συστατικό πολλών βιομηχανικών προϊόντων, όπως γυαλί, τυπογραφικά στοιχεία, πλαστικά, δοχεία για χημικές ούσιες, κλπ. Ίδιαίτερα μεγάλες ποσότητες μόλυβδου, με τη μορφή του τετρααιθυλιούχου μόλυβδου, χρησιμοποιούνται σαν άντικροτικό στη βενζίνη. Τά καυσαέρια των άυτοκινήτων έκπέμπουν μεγάλες ποσότητες μόλυβδου που ρυπαίνουν την άτμόσφαιρα των μεγάλων πόλεων. Ή άπορρόφηση του μόλυβδου από τό ανθρώπινο σώμα προκαλεί βλάβες στην κυκλοφορία του αίματος, τό πεπτικό σύστημα, τό νευρικό σύστημα, τά άγγεία του καρδιακού συστήματος, τό σκελετό και τό άναπαραγωγικό σύστημα.¹⁶ Σε πολλές χώρες έχει άπαγο-

15. Work is Dangerous to Your Health, op. cit., the Skin, p. 54.

16. National Safety Council, Target health hazard. Lead, National Safety News, Chicago, 1975 (reprint).

ρευθει στίς γυναίκες νά δουλεύουν σέ βιομηχανίες μολύβδου. Ἀλλά, ὁ μεγαλύτερος κίνδυνος τῆς ρύπανσης τοῦ περιβάλλοντος ἀπὸ μολύβδο παρουσιάζεται στὰ παιδιά. Ἰδιαίτερα οἱ δόσεις στὸ κυκλοφοριακὸ σύστημα (ὕπερκινητικότητα) καὶ τὸν ἐγκέφαλο (διανοητικὴ καθυστέρηση) εἶναι ἀπὸ τίς πιὸ σημαντικές.¹⁷

Ὁ ὑδράργυρος εἶναι κι αὐτὸς ἓνα ἰσχυρὸ δηλητηριώδες μέταλλο πού ἔχει γίνει αἰτία γιὰ πολλές ἐπαγγελματικές ἀρρώστιες καὶ σημαντικὴ ρύπανση τοῦ περιβάλλοντος. Δηλητηρίαση ἀπὸ ὑδράργυρο καὶ τίς ἐνώσεις του ἔχει σάν ἀποτέλεσμα διάρροια, ἐμετοί, φούσκωμα τῶν ἐσωτερικῶν τμημάτων τοῦ στόματος, κλπ. Σέ χειρότερες περιπτώσεις προκαλοῦνται βλάβες στὸ συκώτι καὶ πρήξιμο τῶν ἀσπράγγων. Ἡ ἐπίδραση τοῦ ὑδράργυρου στὸν ἐγκέφαλο καὶ τὸ νευρικό σύστημα μπορεῖ νά ἔχει σὰ συνέπεια τὸ τρεμουλιασμά των χεριῶν, παράλυση τῶν ποδιῶν, στρέβλωση τῶν ὀφθαλμῶν, πνευματικὴ καθυστέρηση καὶ πολλές φορές τὸ θάνατο. Ὁ ὑδράργυρος χρησιμοποιεῖται στίς βιομηχανίες παραγωγῆς χλωρίου, καυστικῆς σόδας, ἀκεταλδεΐδης, πολυβινυλοχλωριδίου, γιὰ τὴν παρασκευὴ ἐπιστημονικῶν ὀργάνων καὶ οἱ ὀργανικές του ἐνώσεις ὡς ζιζανιοκτόνα.

Ἡ ρύπανση τοῦ περιβάλλοντος μὲ τὰ ἀπόβλητα τῶν ἐργοστασίων πού χρησιμοποιοῦν ὑδράργυρο εἶναι ἀρκετὰ σημαντικὴ. Ἡ περίπτωση τοῦ χωριοῦ Μιναμάτα εἶναι ἀρκετὰ ἐνδεικτικὴ τοῦ τί μπορεῖ νά συμβεῖ ἀπὸ τὴ ρύπανση τοῦ θαλάσσιου πλοῦτος. Ἐνα ἐργοστάσιο πλαστικῶν ἐριχνε ἀπὸ τὸ 1953 τὰ ἀπόβλητά του σ' ἓνα κόλπο κοντὰ στὸ χωριὸ Μιναμάτα τῆς Ἰαπωνίας. Ὁ ὑδράργυρος τῶν ἀποβλήτων μαζεψόταν στὰ λιπαρὰ τμήματα τῶν ψαριῶν πού ἀποτελοῦσαν τὸ καθημερινὸ φαγητὸ τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς. Μετὰ ἀπὸ λίγα χρόνια παρουσιάστηκαν συμπτώματα παράλυσης ὀφθαλμῶν, τυφλώσεως, στρέβλωσης τῶν δακτύλων, ἐνῶ πολλὰ παιδιά γεννήθηκαν ἀνάπηρα καὶ διανοητικὰ καθυστερημένα. Μετὰ ἀπὸ 17 χρόνια δικαστικῶν ἀγώνων οἱ κάτοικοι πέτυχαν ἡ βιομηχανία νά πληρώσει ἀποζημίωση ἑνὸς 100 ἐκατ. δρχ.¹⁸

Τὸ καδμίου εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ βαρὴ μέταλλα πού προκαλεῖ βλάβες στὴν ὑγεία τῶν ἐργαζομένων μὲ τὴν εἰσπνοὴ ἀτμῶν καὶ σκόνης τοῦ μετάλλου. Ἡ παραγωγή καδμίου διπλασιάζεται κάθε χρόνο καὶ χρησιμοποιεῖται γιὰ τὴν παραγωγὴ κραμάτων, ηλεκτροσυγκόλλησης, γιὰ ἐπιμεταλλώσεις, καὶ σέ ἀλκαλικές μπαταρίες. Οἱ ἐνώσεις τοῦ καδμίου χρησιμοποιοῦνται σέ χρώματα, βερνίκια, πλαστικά καὶ γιὰ τὸν ψεκασμὸ δέντρων. Μικρὲς ποσότητες προκαλοῦν βλάβες στοὺς πνεύμονες, ἐμφύσημα, καὶ μεγαλύτερες συγκεντρώσεις βλάβες στὸ συκώτι, τὰ νεφρά, τὰ κόκαλα, ἀναιμία καὶ καρκίνου τοῦ προστάτη. Ἐπίσης προκαλεῖ γενετικές ἀρρώστιες στὰ ζῶα.

Ἄλλα μέταλλα καὶ οἱ ἐνώσεις τους πού προκαλοῦν βλάβες στὸν ἀνθρώπινο ὀργανισμό θὰ ἐκτεθεῖ σέ μεγάλες συγκεντρώσεις τῶν ἀτμῶν τοῦ μετάλλου ἢ τῆς σκόνης του εἶναι: ὁ ψευδάργυρος (μεταλλικὸ πυρετό, ἀσθένειες τοῦ δέρματος, ἀναιμία, κλπ), ἀλουμίνιο (σιλικώση), ἀντιμόνιο (χρόνια δερματίτιδα, καρδιακές ἀσθένειες), χρῶμο (ἀρρώστιες τοῦ δέρματος, καρκίνου τῶν πνευμόνων), χαλκός (ἀλλεργικὲς παθήσεις τοῦ δέρματος, τῶν ματιῶν, τῆς μίτης, κλπ), μαγγάνιο (νευρικό σύστημα), κ.ἄ.¹⁹

Ἐπίσης ὑπάρχουν πολλές χημικὲς ἐνώσεις καὶ στοιχεῖα πού εἶναι βλαβερὰ στὴν ὑγεία τῶν ἐργαζομένων, ὅπως ὁ φωσφόρος

(ἐπίδραση στὰ εὐαίσθητα μέρη τοῦ στόματος καὶ στὰ σαγόνια, ἐγκαύματα πού δὲν θεραπεύονται), τὸ ἀρσενικό (ἐξαιρετικὰ δηλητηριώδες, βλάβες στὸν ἐγκέφαλο καὶ τὸ νευρικό σύστημα, δερματίτιδα καὶ καρκίνου τοῦ δέρματος), τὸ θενζόλιο πού χρησιμοποιεῖται ὡς διαλυτικὸ γιὰ κόλλες, ρητίνες, καουτσούκ, λίπη, χρώματα (οἱ ἀτμοὶ του δρῶν σάν ναρκωτικὸ, καταστρέφει τὸ συκώτι καὶ προκαλεῖ λευχαιμία).

3. Ἀτυχήματα στοὺς χώρους ἐργασίας καὶ ἡ προστασία τῶν ἐργαζομένων.

Ἐργατικὰ ἀτυχήματα καὶ ἐπαγγελματικές ἀσθένειες πού στέλνουν στὰ νοσοκομεῖα γιὰ μικρὸ ἢ μεγάλου χρονικοῦ διαστήματος χιλιάδες ἐργαζομένους συμβαίνουν ὅλο καὶ πιὸ συχνὰ σέ ὅλες τίς βιομηχανικὲς χώρες. Ἐπίσης, ἓνας μεγάλος ἀριθμὸς ἐργαζομένων πεθαίνει ἀπὸ ἀτυχήματα στοὺς χώρους ἐργασίας καὶ ἀπὸ ἐπαγγελματικές ἀσθένειες.

Στὴ Μ. Βρετανία, χώρα καθαρὰ βιομηχανική, μὲ 250.000 ἐργοστάσια καὶ 30 ἐκατ. ἐργατικὸ δυναμικὸ, κάθε χρόνο πεθαίνουν περίπου 600-800 ἄτομα ἀπὸ ἐργατικὰ ἀτυχήματα καὶ γύρω στὰ 1.000 ἄτομα ἀπὸ ἐπαγγελματικές ἀσθένειες. Ἐπίσης, κάθε χρόνο συμβαίνουν 300-500 χιλ. ἀτυχήματα ἢ βιομηχανικὲς ἀσθένειες (δηλητηριάσεις, δερματίτιδα, κλπ.) πού τοὺς υποχρεώνουν νά μπουτν στὸ νοσοκομεῖο γιὰ 3 τουλάχιστον μέρες καὶ 2-5 ἐκατ. ἀτυχήματα πού χρειάζονται πρῶτες βοήθειες.²⁰

Στίς ΗΠΑ, μὲ 80 ἐκατ. ἐργαζομένους, κάθε χρόνο πεθαίνουν γύρω στοὺς 14.000 ἐργαζόμενοι σέ ἐργατικὰ ἀτυχήματα καὶ ἀπὸ ἐπαγγελματικές ἀσθένειες, ἐνῶ 2,2 ἐκατ. ἐργαζόμενοι ἀναγκάζονται νά ἀφήσουν τὴ δουλειά τους γιὰ μικρὸ χρονικὸ διάστημα ἢ μόνιμα ἀπὸ ἀτυχήματα καὶ ἐπαγγελματικές ἀσθένειες.²¹ Ἀνάλογα στοιχεῖα θὰ βρεῖ κανεὶς καὶ σέ στατιστικὲς ἄλλων χωρῶν.

Στὴν Ἑλλάδα (μὲ σύνολο ἐργατικοῦ δυναμικοῦ 3.283.000 τὸ 1971, γεωργία: 1.330.320, βιομηχανία - βιοτεχνία: 539.880, οἰκοδομὲς - δ. ἔργα: 255.020, ἐμπόριο-ἀποθήκες-μεταφορές: 231.140, ὁρυχεῖα: 20.980, ὑπηρεσίες: 409.220, τράπεζες - ἀσφάλειες: 78.140) τὰ τελευταῖα χρόνια ἔχουν σημειωθεῖ ἀρκετὰ ἐργατικὰ θανατηφόρα ἀτυχήματα καὶ ἄλλα εἶδη βλαβῶν στοὺς ἐργαζομένους.

Τὰ εἶδη τῶν ἐργατικῶν ἀτυχημάτων ἦταν γιὰ τὸ 1975: τραύματα 50%, σύνθλιψη-θλάση 30%, ἀπώλειες μέλους 8%, καὶ τὸ ὑπόλοιπο ἐγκαύματα, δηλητηριάσεις, ηλεκτροπληξίες, κήλη, διασεισεις, κ.ἄ.

Αἰτίες τῶν ἐργατικῶν ἀτυχημάτων: πτώσεις 35%, ἐργαλεῖα

17. D. Bryce-Smith & T. Wildron, Lead, behaviour and criminality, Ecologist, London, Dec. 1974.

18. The horror of pollution, Sunday Times, 18.11.1973.

19. Work is Dangerous to Your Health, op. cit., Metals, p. 242.

20. HM Chief Inspector of Factories Annual Report, HMSO, London. Department of Health and Social Security Annual Report, HMSO, London.

21. Environmental Health Problems, Department of Health, Education and Welfare, Government Printing Office, Washington, D.C., 1970.

30%, μηχανές 20%, και τα υπόλοιπα ηλεκτροπληξίες, οδήγηση αυτοκινήτου, αναφλέξεις, κλπ (1975).

Κλάδοι δουλειάς όπου συμβαίνουν εργατικά ατυχήματα: οικόδομες-δημόσια έργα 30%, κατασκευές προϊόντων από μέταλλο 15%, κατασκευές μηχανών και μεταφορικών μέσων 15%, όρυχεία 10%, μεταφορές 4% χημικές βιομηχανίες 5%, ναυπηγεία 8%, κλπ. (στοιχεία για τό 1975)

Παροχές ΙΚΑ: για νοσοκομειακή και φαρμακευτική περίθαλψη 1.882 έκατ. δρχ. (1972), επιδόματα ατυχήματος 87 έκατ. δρχ. (1972), συντάξεις για αναπηρία 1.300 έκατ. δρχ. (1972), απώλεια παραγωγής λόγω ατυχήματος 1.000 έκατ. δρχ. (1972).

χαμένες εργάσιμες ημέρες λόγω ατυχήματος 1.300 έκατ. δρχ. (1972).²²

Μία στατιστική έρευνα στη Μ. Βρετανία για τις αιτίες θανάτων στα διάφορα επαγγέλματα δείχνει αρκετά καθαρά πόσο μεγάλος είναι ο φόρος ζωής των εργατών στη βιομηχανία, σε σχέση με τους επαγγελματίες και τους υπαλλήλους του τριτογενή τομέα.²³

22. Ετήσιοι Απολογισμοί του ΙΚΑ 1967-72

23. Office of Population Censuses and Surveys. Occupational Mortality 1970-72. HMSO, London, 1978.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Άριθμός ατυχημάτων στους ασφαλισμένους των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης και συνέπειες αυτών (ΕΣΥΕ 1974 και 1977)

συνέπεια ατυχήματος	1970	1971	1972	1973	1974	1975*
σύνολο ατυχημάτων	45.322	47.119	48.643	47.885	45.681	45.275
θάνατος	254	242	294	270	357	217
άποχή από την εργασία και επιδότηση	40.360	42.089	43.218	42.808	40.560	40.366
πρόσκαιρη άνωτηρία και συνταξιοδότηση	903	666	819	658	749	783
διαρκής άνωτηρία και συνταξιοδότηση	177	139	220	121	199	129
σωματική βλάβη, χωρίς διακοπή εργασίας	3.628	3.983	4.092	4.028	3.816	3.780

* Για τα έτη 1976 και 1977 το σύνολο των εργατικών ατυχημάτων ήταν 44.987 και 46.594 (για μία αναλυτική θεώρηση των εργατικών ατυχημάτων βλέπε: Π. Ι. Ίορδανίδης, Το Πρόβλημα του Έργατικού Ατυχήματος, Θέματα Προληπτικής Ιατρικής, Α. Λιβάνης, Αθήνα 1979, σ. 31.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2*

Έπαγγελμα	Θάνατοι από όλες τις αιτίες	Φυματίωση	Καρκίνος των πνευμόνων	Βρογχίτης
Έργατες				
Ανθρακωρύχοι	180	294	140	293
Χτίστες	142	138	152	149
Μηχανικοί (εργάτες)	139	169	151	217
Θερμαστές	108	106	168	151
Ψαράδες	144	171	188	148
Υφαντουργοί	133	111	116	161
Μάγειροι	130	410	88	165
Λιμενεργάτες	136	180	171	220
Επαγγελματίες				
Υπαλ. ανθρακωρυχείων	66	18	56	33
Υπαλ. επιχειρήσεων	50	33	66	21
Μηχανικοί	70	17	68	25
Υπαλ. γραφείων	67	40	44	64
Βουλευτές	75	29	69	28
Δικηγόροι	76	33	40	24
Κληρικοί	62	9	17	17
Δάσκαλοι	60	23	34	23

* Ο πίνακας αυτός γίνεται με τον ακόλουθο τρόπο: καταγράφονται όλοι οι θάνατοι που συμβαίνουν σε κάθε επάγγελμα και η αιτία θανάτου για 3 χρόνια. Η τελευταία στατιστική ήταν για την περίοδο 1970 - 72. Από το συνολικό αριθμό θανάτων στα διάφορα επαγγέλματα υπολογίζεται ο εθνικός μέσος όρος θανάτων για κάθε επάγγελμα και για κάθε είδος αρρώστιας. Η μέση αυτή τιμή είναι τό 100. Έτσι, τιμές πάνω από 100 δείχνουν ποιά επαγγέλματα μαστιζονται και σε ποιο βαθμό από ειδικές αρρώστιες, ενώ για τιμές κάτω του 100 φαίνονται τα επαγγέλματα εκείνα που έχουν μικρότερες πιθανότητες θανάτων από τις διάφορες αρρώστιες.

Ἡ προστασία τοῦ ἐργαζομένου στοὺς τόπους δουλειᾶς εἶναι ἐπιτακτικὸ καθήκον ὅλων καὶ οἱ εὐθύνες πέφτουν στὶς κρατικές ὑπηρεσίες, τὶς συνδικαλιστικές ὁργανώσεις, τοὺς ὑπεύθυνους γιὰ τὶς ὑγιεινὲς καὶ ἀσφαλεῖς συνθήκες ἐργασίας καὶ σὲ κάθε ἐργαζόμενο.

Πρῶτο μέτρο γιὰ τὴν ἐξασφάλιση ὑγιεινῶν συνθηκῶν ἐργασίας εἶναι ἡ ἐπιστημονικὴ ἀνάλυση καὶ πιστοποίηση τῶν συνθηκῶν ἐργασίας (φυσικὲς συνθήκες, ρύπανση περιβάλλοντος ἀπὸ χημικὲς οὐσίες καὶ διαμόρφωση τῶν χώρων δουλειᾶς). Ἡ ἐνημέρωση καὶ ἐπιμόρφωση τῶν ἐργαζομένων γιὰ τὶς ὑγιεινὲς συνθήκες ἐργασίας εἶναι ἕνα δευτέρω μέτρο πού πρέπει νὰ ἐφαρμοστεῖ μέ τῇ συμπαράστασιν τῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν (ἐπιθεωρητὲς ἐργασίας τοῦ Ὑπουργείου Ἐργασίας) καὶ τὰ βιομηχανικά στελέχη γιὰ τὴν ἀσφάλεια τῶν χώρων ἐργασίας.

Ἡ ρύπανση τοῦ περιβάλλοντος ἀπὸ χημικὲς οὐσίες εἶναι ἕνα δεδομένο πού πρέπει νὰ μελετηθεῖ προσηκτικὰ καὶ νὰ ἐπιβληθοῦν οἱ διεθνεῖς κανόνες ἀσφαλείας, εἴτε μέ τὴν ἀντικατάστασίν τους ἀπὸ ἄλλες ἀβλαβεῖς ἢ μέ τὸν περιορισμὸ τους μέσα στὰ ὅρια ἀσφαλείας, ὅπως καθορίζονται μέ τὸ σύστημα τῶν TLV (Threshold Limit Value). Ἐπίσης, πρέπει νὰ ὑπάρχουν μέσα γιὰ τὴν προστασία τῶν ἐργαζομένων (φόρμες ἐργασίας, ἀναπνευστικὲς συσκευές, γυαλιά, κάσκες γιὰ τὴν προστασία τοῦ κεφαλοῦ, λουτρά γιὰ τὸν καθαρισμὸ τῶν ἐργαζομένων μετὰ τὴ δουλειά τους, κλπ), καθὼς καὶ πρῶτες βοήθειες καὶ εἰδικευμένο προσωπικὸ γιὰ πλήρη ἱατρικὴ παρακολούθηση.

Ἡ Διεθνὴς Ὁργάνωση Ἐργασίας πού ἐδρεῖ στὴ Γενεύη ἔχει ἐκδόσει πολυάριθμα βιβλία καὶ κανονισμοὺς γιὰ τὶς ἐπαγγελματικές ἀσθένειες καὶ τὰ μέτρα προφύλαξης γιὰ τὴν ὑγεία τῶν ἐργαζομένων στοὺς τόπους δουλειᾶς.²⁴ Ἀλλὰ καὶ τὰ ἐργατικά συνδικάτα ἔχουν υἱοθετήσει διαφόρους κανονισμοὺς ἀσφαλείας στοὺς χώρους δουλειᾶς, ὅπως τὰ συνδικάτα τῶν ἐργαζομένων στὴ χημικὴ καὶ πετροχημικὴ βιομηχανία στὸ 7ο διεθνὲς συνέδριό τους πού ἔγινε στὸ Ταμὼ τῆς Πολωνίας στίς 13-17 Μαΐου 1975.²⁵

Τί πρέπει ὅμως νὰ ξέρει κάθε ἐργαζόμενος γιὰ τὶς ὑγιεινὲς συνθήκες στὴ δουλειά του; Δίνουμε λοιπὸν ἕνα σύντομο κατὰ-λογον ἐνεργειῶν πού πρέπει νὰ ἔχει ὑπόψη του κάθε ἐργαζόμενος, ὅταν ἀρχίζει νὰ δουλεύει σὲ ἐργοστάσιο, βιοτεχνία, ἐρευνητικὸ ἐργαστήριον, ἐργοτάξιο, κ.ἄ.

α) ἐπίδραση τοῦ τόπου δουλειᾶς: μηχανές, ἐξασφαλισμός, θόρυβος, χημικὲς οὐσίες πού χρησιμοποιοῦνται σὲ μεγάλες ποσότητες, κλπ.

β) ἀναγνώριση τῶν κινδύνων: κατασκευές πού περικλείουν κινδύνους, ἀκατάλληλοι χώροι δουλειᾶς, μέτρα ἀσφαλείας, πρῶτες βοήθειες, ἱατρικὴ παρακολούθηση, κλπ.

γ) καταστάσεις γιὰ τὴν ἱατρικὴ παρακολούθηση καὶ στατιστικὴ ἐργατικῶν ἀτυχημάτων. Κάθε ἐργοδότης εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ διατηρεῖ καταστάσεις, ὥστε νὰ μπορεῖ ὁ καινούργιος ἐργαζόμενος νὰ ἐλέγξει τὴν ποιότητα καὶ ἀσφάλεια τῶν χώρων δουλειᾶς.

δ) ἔλεγχος τῆς ρύπανσης τοῦ περιβάλλοντος μέσα καὶ ἔξω ἀπὸ τοὺς χώρους δουλειᾶς καὶ καταγγεῖλᾶ κάθε παράβαση πού θὰ πέσει στὴν ἀντίληψή του.

Εἶναι φυσικὸ, ὁ ἐργαζόμενος νὰ βρεθεῖ ἀντιμέτωπος μέ μεγάλα καὶ δύσκολα καθήκοντα γιὰ τὸν ἔλεγχον ὑγιεινῶν συνθηκῶν καὶ ἀσφαλείας στὸν τόπον δουλειᾶς του. Γι' αὐτὸ μόνο

μέσα ἀπὸ τὰ ἐργατικά συνδικαλιστικὰ ὅργανα καὶ μέ τὴν συμπαράστασιν ὅλων τῶν ἐργαζομένων στὴν ἐπιχείρηση μπορεῖ νὰ ἐπιβάλλει τοὺς ὅρους ὑγιεινῆς καὶ ἀσφαλείας πού εἶναι νομοθετικὰ κατοχυρωμένοι στὴ χώρα του καὶ διεθνῶς.

4. Νομοθεσία καὶ ἡ προστασία τῆς ὑγείας τῶν ἐργαζομένων.

Τὰ τελευταῖα χρόνια, οἱ ἐργαζόμενοι καὶ οἱ συνδικαλιστικὲς τους ὁργανώσεις ἔχουν κατανοήσει πολὺ καλὰ τὴ σημασία τῶν ὑγιεινῶν καὶ ἀσφαλῶν συνθηκῶν δουλειᾶς, καὶ μέσα ἀπὸ τοὺς ἀγῶνες τους γιὰ καλύτερους μισθοὺς, συνταξιοδότηση, περιορισμὸ τῆς ἀνεργίας καὶ ἄλλα προβλήματα πού ἀντιμετωπίζουν στοὺς διάφορους κλάδους τῆς βιομηχανίας, προώθησαν τὰ αἰτήματά τους γιὰ τὴ βελτίωση τῶν συνθηκῶν δουλειᾶς.

Ἔτσι σήμερον ὑπάρχουν, πέρα ἀπὸ τὶς διεθνεῖς νομοθεσίες πού ἐπεξεργάσθηκαν διεθνῶς διάφορες ἐργατικὲς ὁργανώσεις (ὅπως τὸ International Labour Office στὴ Γενεύη) ἐθνικὲς νομοθεσίες γιὰ τὴν ὑγιεινὴ καὶ ἀσφάλεια τῶν ἐργαζομένων στοὺς τόπους δουλειᾶς, τόσο γιὰ τοὺς ἐργαζομένους σὲ διάφορους παραγωγικοὺς κλάδους τῶν ἐθνικῶν οἰκονομικῶν, ὅσο καὶ γιὰ τὸ σύνολο τῶν ἐργαζομένων σ' ὅ,τι ἀφορᾷ τὶς φυσικὲς συνθήκες ἐργασίας καὶ τὶς περιπτώσεις ἐργατικῶν ἀτυχημάτων.

Ὅλες οἱ ἀναπτυγμένες βιομηχανικὲς χώρες ἔχουν νομοθεσίες γιὰ τὴν ἀσφάλεια καὶ ὑγεία τῶν ἐργαζομένων. Ἔτσι, γιὰ παράδειγμα, χωρὶς αὐτὸ νὰ σημαίνει ὅτι σὲ ἄλλες χώρες δὲν ὑπάρχουν ἀνάλογα νομοθετικὰ διατάγματα καὶ μάλιστα πολὺ πιὸ προοδευτικὰ σὲ περιεχόμενο, στίς ΗΠΑ, μετὰ ἀπὸ πολλὰ ἐργατικά ἀτυχήματα στὰ προηγούμενα χρόνια, νομοθετήθηκε τὸ διάταγμα Occupational Safety and Health Act (OSHA) τὸ 1970. Τὸ διάταγμα κατοχυρώνει γιὰ πρώτη φορά ἀσφαλεῖς καὶ ὑγιεινὲς συνθήκες δουλειᾶς γιὰ κάθε ἐργαζόμενο. Τὸ διάταγμα δίνει τὸ δικαίωμα στοὺς ἐπιθεωρητὲς ἐργασίας νὰ ἐπισκέπτονται χωρὶς προειδοποίηση τοὺς χώρους δουλειᾶς μιᾶς ἐπιχείρησης συνοδευόμενοι ἀπὸ ἕναν ἀντιπρόσωπο τῶν ἐργαζομένων. Ἐπίσης, ἐπιτρέπει σὲ κάθε ἐργαζόμενο νὰ ὑποβάλλει παράπονα στὴν ἐπιτροπὴ ἐπιθεώρησης καὶ τὸν καλύπτει γιὰ τυχόν διακρίσεις ἐναντίον του. Ἐπίσης, τὸ διάταγμα ἐπιβάλλει αὐστηρὲς ποινὲς στοὺς ὑπεύθυνους τῆς ἐπιχείρησης γιὰ τυχόν παραβάσεις στοὺς χώρους δουλειᾶς καὶ ρύπανσης τοῦ περιβάλλοντος μέσα καὶ γύρω ἀπὸ τὸ ἐργοστάσιο καὶ ἐπιβάλλει στοὺς ἐπιχειρηματίες νὰ κρατοῦν κατάλογο τῶν ἀτυχημάτων, ἀσθενειῶν καὶ θανάτων τῶν ἐργατῶν πού ἔχουν σχέση μέ τὴν δουλειά τους.²⁶ Τὸ διάταγμα θὰ μπορέσει νὰ προστατεύσει τοὺς ἐργαζομένους ὅταν πραγματοποιηθοῦν στὴν πράξιν καὶ μέ συνέπεια, οἱ διατάξεις καὶ οἱ συχνὲς ἐπιθεωρήσεις τῶν χώρων

24. International Labour Office, Encyclopaedia of Occupational Health and Safety, Geneva, 1971. Διεθνὲς Γραφεῖο Ἐργασίας, Μαθήματα Πρόληψης Ἐργατικῶν Ἀτυχημάτων, Παταξίτης, Ἀθήνα, 1977.

25. Ἡ Προστασία τοῦ ἐργαζομένου ἀνθρώπου καὶ τοῦ περιβάλλοντος ἀπὸ τὶς βιομηχανικὲς δραστηριότητες. Χημικὰ Χρονικά, Ἰούλιος 1976.

26. Work is Dangerous to Your Health, op. cit., pp. 7-8

δουλειάς. Με τον αριθμό όμως των 500 (1973) επιθεωρητών εργασίας και 50 υγειονομικών της διοργανιάς (που είναι υπεύθυνοι για τη λήψη δειγμάτων αέρος, κλπ) δεν είναι δυνατό να γίνει πλατιά εφαρμογή του διατάγματος.²⁶

Στη Μ. Βρετανία, τα νομοθετικά διατάγματα για την προστασία των εργαζομένων στους τόπους δουλειάς έχουν ιστορία που ξεκινάει από το 18ο αιώνα. Ωστόσο, πολλά από τα διατάγματα αυτά (The Factories Act 1961, Mines and Quarries Act 1954, κλπ.) δεν κάλυπταν την πολυπλοκότητα των τεχνολογικών μεταβολών που γίνηκαν τα τελευταία χρόνια στους κλάδους της διοργανιάς, της γεωργίας, των κατασκευών, κλπ. με αποτέλεσμα το 1974 νομοθετήθηκε το διάταγμα Health and Safety at Work Act που καλύπτει όλους τους εργαζομένους. Το διάταγμα, για πρώτη φορά, καλύπτει και τα 5 εκατ. εργαζομένους στην εκπαίδευση, την ιατρική έρευνα, και άλλες εργασίες. Επίσης, το διάταγμα προστατεύει την υγεία και την

ασφάλεια του κοινού από τις δραστηριότητες των διαφόρων επιχειρήσεων και καλύπτει κάθε μηχανική, τεχνολογική ή άλλη διεργασία, χημικές ουσίες, φυσικές συνθήκες εργασίας (θόρυβος, ακτινοβολίες, κλπ), ορπάνση περιβάλλοντος, κλπ., που μπορούν να οξυρουν την υγεία και τη σωματική ακεραιότητα των εργαζομένων. Το διάταγμα δίνει μεγάλες εξουσίες στους επιθεωρητές εργασίας (εκτέλεση εξορπάσεων και οαρία προο-
τιμια) και στις συνδικαλιστικές οργανώσεις των εργαζομένων.²⁷ Στη Μ. Βρετανία υπήρχαν το 1973 περίπου 1.000 επιθεωρητές εργασίας, 5.000 επιθεωρητές (όχι με πλήρη ι-δικέρση) δημον και κοινοτήτων και 10.000 επιχειρηματίες που είχαν επιτροπές ασφαλείας.²⁸

²⁷ Health & Safety Commission, *Health and Safety at Work Act 1974*, HMSO, London, 1975. Institute of Workers' Control, *Health and Safety: a question of Worker's Control*, Ben Russell House, Nottingham, 1975.

²⁸ *The Hazards of Work*, op. cit., pp. 23 & 240, 245.

Καταλαβαίνουμε πολύ καλά ότι διατάγματα όπως αυτά και άλλες νομοθεσίες μπορούν να μείνουν σε αδράνεια, χωρίς μεγάλη σημασία για την υγεία και την ασφάλεια των εργαζομένων, εάν οι ίδιοι οι εργαζόμενοι και οι συνδικαλιστικές τους οργανώσεις δεν αγωνιστούν για την πλήρη και συνεπή εφαρμογή τους.

Ένα ιδιαίτερο τμήμα της νομοθεσίας διαφόρων χωρών που έχει σημασία για τον τρόπο με τον οποίο αναλύονται και επιβάλλονται τα υγιεινά όρια ασφαλείας στους χώρους εργασίας, είναι το σύστημα του ανώτατου ορίου συγκέντρωσης των διαλυτών ουσιών, TLV και μιάς άλλης σταθεράς του MAC (Maximum acceptable concentration). Τα όρια TLV ή MAC για διαλυτές ουσίες, όπως ατμοί διαλυτικών, δηλητηριώδη αέρια, μικρά σωματίδια χημικών ουσιών, κλπ, διαφέρουν από χώρα σε χώρα ανάλογα με τις εκτιμήσεις που γίνονται σε πειραματόζωα και με άλλες μεθόδους για να αποδειχθεί το όριο έκθεσης που δεν θα έχει διαλυτές συνέπειες, μακροχρόνια, στην υγεία των εργαζομένων. Τα όρια αυτά υπόκεινται σε αλλαγές με τις πιέσεις που εξασκούν οι συνδικαλιστικές οργανώσεις, οι εργοδότες, αλλά και οι περιορισμοί στην τεχνολογία και οι καθιερωμένες βιομηχανικές διεργασίες.

Τα τελευταία χρόνια, για παράδειγμα, πολλά TLV ή MAC για πολλές χημικές ουσίες μειώθηκαν σε χαμηλότερα επίπεδα. Ιδιαίτερα για τις καρκινογόνες χημικές ουσίες, όπως το δινυλοχλωρίδιο, το βενζόλιο, κ.ά., τα όρια ασφαλείας θεωρούνται μη ικανοποιητικά ακόμη και για πολύ χαμηλές συγκεντρώσεις.²⁹

Οι διαφορές αυτές γίνονται κατανοητές από τον πίνακα 3, όπου υπάρχουν διαφορετικά όρια ασφαλείας για τις χώρες που αναφέρονται.

Πολλά από αυτά τα ανώτατα όρια συγκεντρώσεων έχουν μειωθεί τα τελευταία χρόνια με βάση τις ανακαλύψεις της τοξικολογίας ότι προκαλούν επαγγελματικές ασθένειες (καρκίνος, κ.ά.) σε πολύ χαμηλές συγκεντρώσεις. Οι διαφορές που

υπήρχαν στα MAC διαφόρων χωρών έχουν μειωθεί σημαντικά (Nature, 21.6.1979, σ. 666).

5. Έλληνική εργατική νομοθεσία.

Η ελληνική εργατική νομοθεσία σε θέματα υγιεινής και ασφαλείας των χώρων εργασίας εργαζομένων βρίσκεται σε πολύ υπανάπτυκτο επίπεδο. Μόλις πρόσφατα, Μάιος 1978, είχαμε την έκθεση της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (δές κριτική ανάλυση στο ίδιο τεύχος) όπου διαπιστώθηκαν: α) στη χώρα μας δεν υπάρχει κατάλληλο σώμα επιθεωρητών εργασίας, αλλά ένα ανειδίκευτο κλιμάκιο υπαλλήλων του υπουργείου Εργασίας που θα έπρεπε να ενισχυθεί με γιατρούς, χημικούς, τοξικολόγους, μηχανικούς και τεχνικό προσωπικό, β) πρέπει να ιδρυθεί ένα Ίνστιτούτο Εργασίας για την επιμόρφωση του προσωπικού των διαφόρων υπηρεσιών επιθεώρησης της εργασίας και μελέτη των συνθηκών εργασίας και των επαγγελματικών νόσων που γίνονται αίτια ασθενειών και ατυχημάτων στην ελληνική εργατική τάξη, γ) τέλος, πρέπει να δημιουργηθούν σχολές για την επιμόρφωση εργατικών στελεχών ώστε και οι εργαζόμενοι και οι συνδικαλιστικές τους οργανώσεις να πάρουν ενεργό μέρος στην υγιεινή και ασφάλεια των χώρων εργασίας.³⁰

Ωστόσο, από παλιά υπήρχαν οι βάσεις για μία οργάνωση των υπηρεσιών του υπουργείου Εργασίας και του Ίδρυματος Ιατροδικαστικής και Φυσιοπαθολογίας της Εργασίας, που όπως αναφέρει ο παλιός διευθυντής του Ι.Κ. Μελισσηνός³¹ «...

29. BSSRS, Hazards Bulletin, Threshold Limit Values, pamphlet, 1976. H. Waldron, Lecture Notes on Occupational Medicine, Blackwell, London, 1976, p. 256.

30. εφημερίδες 11 και 12 Μαΐου 1978.

31. Ι.Κ. Μελισσηνός, 'Ο Επαγγελματικός Κίνδυνος και τα Μέσα Προλήψεως, Έλλην. Κέντρο Παραγωγικότητας, Αθήνα, 1961.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3*

χημική ουσία	TLV ή MAC σε ppm (μέρη ανά εκατομμύριο)				
	Μ. Βρετανία (1972)	Σουηδία	ΗΠΑ (1971-72)	Σ. Ένωση 1970-71	Τσεχοσλο- βακία
άκετόνη	1000	500	1000	100	800
άνιλίνη	5	5	5	1	—
μονοξειδίο άνθρακα	50	35	50	25	30
φορμαλδεΰδη	2	2	2	0,5	—
υδράργυρος	0,001	0,001	0,001	0,001	0,001
μεθανόλη	200	200	200	40	100
βενζόλιο	25	25	25	—	—
στυρόλιο	100	50	100	5	50
τολουόλιο	100	100	100	5	50
βινυλοχλωρίδιο	10	1	1	1	1

* Πολλά από αυτά τα ανώτατα όρια συγκεντρώσεων έχουν μειωθεί τα τελευταία χρόνια με βάση τις ανακαλύψεις της τοξικολογίας ότι προκαλούν επαγγελματικές ασθένειες (καρκίνος, κ.ά.) σε πολύ χαμηλές συγκεντρώσεις. Οι διαφορές που υπήρχαν στα MAC διαφόρων χωρών έχουν μειωθεί σημαντικά (Nature, 21.6.1979, σ. 666).

ὅπερ ὁμως ἐλλείπει πιστώσεων καὶ ἐγκαταλειφθέν ὑπὸ τῶν ἀμέσως ἐνδιαφερομένων ἐκλείσεν ἥδη τὰς πύλας του». Στὸ βιβλίο του ἀναφέρονται καὶ ἄλλα σημαντικὰ στοιχεῖα ποὺ δείχνουν τὴν εὐθύνη τοῦ ὑπουργείου Ἑργασίας στὴν ἐγκατάλειψη τοῦ ἱνστιτούτου καὶ τὴν κακὴ ὁργάνωση τῆς ἐπιθεώρησης ἐργασίας.

Ἀπὸ παλὰ ὑπῆρχαν διάφορες διατάξεις ἐργατικῆς νομοθεσίας (δές καὶ τὸν πίνακα μέ τις διεθνεῖς συμβάσεις ποὺ ἔχει ἐπικυρώσει ἡ Ἑλλάδα μέχρι σήμερα) γιὰ τὰ ἐργατικά θέματα ποὺ ἀρχίζουν ἀπὸ τὸ 1920.³² Σέ πολλές περιπτώσεις ὑπάρχουν ἄρθρα τοῦ ἀστικοῦ κώδικα (ἄρθρο 622 γιὰ παράδειγμα) ὅπου ἀναγράφονται πολὺ γενικά καὶ ἀφηρημένα οἱ ὑποχρεώσεις τοῦ ἐργοδότη γιὰ τὴ διαρρύθμιση τῶν χώρων ἐργασίας γιὰ νὰ προστατευτεῖ ἡ ὑγεία καὶ ἡ ζωὴ τοῦ ἐργαζομένου, ἐνῶ παλιότερα οἱ τροποποιήσεις καὶ ἡ συμπλήρωση τῶν ἐργατικῶν νόμων περὶ ὑγιεινῆς καὶ ἀσφαλείας τῶν ἐργατῶν εἶχαν κωδικοποιηθεῖ μέ τὸ Β.Δ. τῆς 25.8/5.9.1920. Στὸ ἴδιο Β.Δ. ὀρίζονταν καὶ οἱ ποινικὲς κυρώσεις σέ περιπτώσεις ποὺ ἡ ἐπιθεώρηση ἐργασίας ἔδρισκε παραδιὰσεις τῶν διαφόρων διατάξεων γιὰ τὴν ὑγιεινὴ καὶ ἀσφάλεια τῶν ἐργαζομένων.

Ἀπὸ τότε ἀρχισαν νὰ ἐμφανίζονται κατὰ καιροὺς μικροὶ καὶ μεγάλοι νόμοι, προεδρικά διατάγματα, νέες διατάξεις, ἀναθεωρήσεις καὶ προσθήκες ποὺ ἔκαναν τὸ ἐργατικὸ δίκαιο ἓναν ἐπιβλητικὸ τόμο μέ συνεχεῖς προσθήκες νέων σελίδων χωρὶς ὅμως νὰ παρουσιάζουν καμιά σημαντικὴ βελτίωση ἀπὸ τὸν ἀρχικὸ νόμο τοῦ 1920. Ἔτσι, ἐκλεκτικά, γιὰ νὰ πάρει μιὰ ἰδέα ὁ ἀναγνώστης καταγράψω μερικὲς σχετικὲς διατάξεις γιὰ τὴν ὑγιεινὴ καὶ ἀσφάλεια τῶν ἐργατῶν.³²

1. Τὸ Β.Δ. 10.9.1937 περὶ ξυλουργικῶν ἐργοστασίων

2. Τὸ Π.Δ. 17.9.1934 περὶ διομηχανικῶν καὶ διοτεχνικῶν ἐργαστηρίων στὰ ὑπόγεια

3. Ὁ ν. 6011/1934, ὁ Α.Ν. 97/1936 καὶ ὁ Α.Ν. 1204/1938 περὶ ἀπαγορεύσεως μολυβδόχων χρωμάτων.

4. Τὸ Β.Δ. 364/1968 περὶ κανονισμοῦ εἰς τυπογραφεῖα κλπ.

5. Τὸ Β.Δ. 362/1968 περὶ κανονισμοῦ καὶ ἀσφαλείας ἐργαζομένων ἐν τοῖς θυροδεψείοις.

6. Τὸ Π.Δ. 447/1975 περὶ ἀσφαλείας τῶν ἐν ταῖς οἰκοδομικαῖς ἐργασίαις ἀπασχολουμένων μισθωτῶν.

7. Ὁ Ν. 61/1975 (ΔΕΝ 1975 σ. 647) περὶ προστασίας ἐκ τῶν κινδύνων χρήσεως βενζολίου (γιὰ τὴ σχετικὴ συζήτηση στὴ Βουλὴ δές ἐφημερίδες 17-18.6.1975).

Στὸ ζήτημα τῶν ἐπαγγελματικῶν ἀσθενειῶν ἡ Ἑλλάδα ἀκολουθεῖ μιὰ καθαρὰ ἀντεργατικὴ πολιτικὴ καὶ τὸ ὅλο νομικὸ κύκλωμα γιὰ νὰ πάρει μιὰ ὁμάδα ἐργαζομένων ἀνθυγιεινὸ ἐπίδομα ἢ νὰ ἀναγνωρίσῃ μιὰ ἀσθένεια ὡς ἐπαγγελματικὴ, εἶναι περίπλοκο καὶ μακροχρόνιο.

Τὸ 1979 (ΦΕΚ 12.2.1979, τεύχος 2, ἀριθ. φύλλου 132) ὁ ὑπουργὸς Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν ἀποφάσισε, μετὰ ἀπὸ πολλὰ χρόνια ἀβεβαιότητος γιὰ πολλὰς ἐπαγγελματικὲς ἀσθενεῖς, νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸ ἄρθρο 40 τοῦ κανονισμοῦ ἀσθενείας τοῦ ΙΚΑ καὶ νὰ ἀναγνωρίσῃ τίς παρακάτω ἐπαγγελματικὲς ἀσθενεῖς: μολυβδίαση, ὑδραργυρίαση, δηλητηριάσεις ἀπὸ κάδμιο, θηρύλλιο, φθόριο καὶ ἐνώσεων αὐτοῦ, δηλητηριάσεις ἀπὸ ἀρωματικούς ὑδρογονάνθρακες (βενζόλιο, τολυνόλιο καὶ ξυλόλιο), ἐξελκώσεις ἀπὸ χρωμικὸ ὀξύ, χρωμικά καὶ διχρωμικά

ἄλκاليا, δηλητηριάσεις ἀπὸ διθειάνθρακα, ἀνδρόιτες θειώδους καὶ θεικοῦ ὀξέος, νιτρικὸ ὀξύ καὶ ὀξειδία ἄζωτου καὶ ἀμμωνίας. Ἐπίσης, δηλητηριάσεις ἀπὸ μονοξείδιο τοῦ ἀνθρακα, χλωροαιθυλένιο, φωσφόρο, ὑδρογονάνθρακες, ἀρσενικοῦχο ὑδρογόνο, ἀρσενικὸ, θρωμιούχο μεθύλιο, χλωριούχο μεθύλιο, τετρααιθυλιούχο μόλυβδο, ὀξειδία καὶ ἅλατα νικελίου, διοξειδίου τοῦ μαγγανίου, νίτρο, ἀμῖνο καὶ χλωριούχα παράγωγα βενζολίου, τετραχλωράνθρακα. Ἀναγνωρίσθηκαν οἱ ἐπαγγελματικὲς ἀσθενεῖες Λοιμώξεις ἢ Παρασιτικοὶ Νόσοι (ἀνθραξ, ἰκτερός, τέτανος, ἡπατίτις ἐξ ἰοῦ, ἀγκυλοσπομιάσις, φυματίωσις, μελίταιος), καὶ ἄλλες ἐπαγγελματικὲς ἀσθενεῖς.

Τὰ ἐργατικά ἀτυχήματα. Γιὰ τὰ ἐργατικά ἀτυχήματα ὑπάρχουν πολλοὶ νόμοι ποὺ ἀργότερα κωδικοποιήθηκαν καὶ τροποποιήθηκαν.³³ Ὁ πρῶτος νόμος ἦταν ὁ 551/1914 ποὺ κωδικοποιήθηκε μέ τὸ Β.Δ. τῆς 24.7/25.8.1920 «περὶ κωδικοποιήσεως τῶν νόμων περὶ εὐθύνης πρὸς ἀποζημιώσεις τῶν ἐξ ἀτυχήματος ἐν τῇ ἐργασίᾳ παθόντων ἐργατῶν ἢ ὑπαλλήλων», καὶ μέ τίς διαφορὲς τροποποιήσεις ποὺ ἔγιναν ἀργότερα.

Σύμφωνα μέ τὴ νομοθεσία «... ἡ νόσος τοῦ μισθωτοῦ δὲν ἀποτελεῖ ἐργατικὸν ἀτύχημα ὅταν αὕτη εἶναι τὸ σὺνθηδες ἀποτέλεσμα τῆς λανθάνουσας καὶ προοδευτικῆς ἐπενεργείας, ἐπὶ τοῦ ὁργανισμοῦ του, διαφόρων ἐπαγγελματικῶν αἰτίων καὶ ὀρων», καὶ πιο κάτω «εἶναι ὅμως ἐργατικὸ ἀτύχημα ὅταν προῆλθεν ἐκ τῆς ἐν δεδομένῃ περιπτώσει ἐκτελέσεως τῆς ἐργασίας ὑπὸ συνθήκας ὅπως ἐξαιρετικὰς καὶ ἀνωμάλους». Ἐπίσης, ὑπάρχει μιὰ μεγάλη νομοθεσία γιὰ τὸ τί κατὰ τὴ νομολογία ἀποτελεῖ ἐργατικὸ ἀτύχημα (σελ. 80), ὅπως φυματίωσις προκλήθεισα ἐξ ἐργασίας ἐκφορτώσεως εἰς ψυγεῖα κατεψυγμένων ἰχθύων, κλπ.

Ἐπίσης, ὑπάρχουν νομοθετικὲς διατάξεις γιὰ τὴν ἀποζημίωση τῶν ἐργαζομένων ἀπὸ ἐργατικά ἀτυχήματα καὶ τὴ διαδικασία, τίς ὑποχρεώσεις τῶν ἐργοδοτῶν πρὸς τὸ ΙΚΑ καὶ τίς Ἐπιθεωρήσεις Ἑργασίας, τὴν εὐθύνη τῶν ἐργοδοτῶν γιὰ ἀτυχήματα τῶν μισθωτῶν ποὺ ὑπάρχουν στὸ ΙΚΑ, γιὰ τὰ ἀτυχήματα καὶ τίς ἐπαγγελματικὲς ἀσθενεῖς τῶν ἐργαζομένων στὰ μεταλλεῖα, καὶ ἄλλες σχετικὲς διατάξεις.

Ὑπάρχουν ἐπίσης νομοθετικὲς διατάξεις γιὰ τὴν προστασία τῶν γυναικῶν καὶ τῶν ἀνηλίκων, καθὼς καὶ οἱ περιορισμοὶ γιὰ τὴν ἐργασία τῆς νύκτα. Εἰδικὰ γιὰ τίς γυναῖκες ὑπάρχουν διάφορες ἐργασίες ποὺ ἀπαγορεύονται μέ διάφορα νομοθετικά διατάγματα, ὅπως γιὰ παράδειγμα στὴ διομηχανικὴ βαφὴ μέ στουπέτοι καὶ ἄλλα μολυβδόχια χρώματα (ἄρθρο 2 Α.Ν. 1204/38 καὶ ἄρθρο 3 Β.Δ. 7.1.1937).

Ἀνθυγιεινὲς ἐργασίες. Γιὰ τίς ἀνθυγιεινὲς ἐργασίες ὑπάρχει μιὰ σειρά ἀπὸ νόμους καὶ διατάξεις ποὺ ἐπιδίδουν στοὺς ἐργοδότες νὰ δίνουν ἐπίδομα ἀνθυγιεινῆς ἐργασίας. Τὸ ὕψος τοῦ ἐπιδόματος μπορεῖ νὰ εἶναι διαφορετικὸ στὰ διάφορα ἐπαγγέλματα καὶ καθορίζεται ἀπὸ τίς κλαδικὲς συλλογικὲς συμβάσεις.³⁴ Μερικὰ παραδείγματα ἐπαγγελματιῶν ποὺ παίρνουν ἀνθυγιεινὸ ἐπίδομα εἶναι: ἀργειοπλάστες, ἀρτεργατές,

32. Ε. Δημητράκοπούλου, Ἑργατικὴ Νομοθεσία, Ἀθῆνα, 1976, πέμπτη ἐκδόσις, σ. 74-78.

33. Ἑργατικὴ Νομοθεσία, ὅπ. παρ., σ. 79-92.

34. Ἑργατικὴ Νομοθεσία, ὅπ. παρ., σ. 389-399.

όδηγοί αυτοκινήτων επιχειρήσεως τσιμεντοποιίας, εργαζόμενοι σέ καθαριστήρια, τυποδοφεία, δενζινάδικα, γκαράζ, έλαιοτριβεία, κλπ, θυροσδέφες, ήλεκτροσυγκολλητές, λινοτύπες, τυπογράφοι, λιμενεργάτες, μαρμαρογλύπτες, μυλεργάτες, κλπ. Για όρισμένους επαγγελματίες, όπως οί φαρμακοποιοί, οί χημικοί, οί χημικοί εργοδηγοί, κλπ, χορηγείται έπίδομα άνθυγιεινής εργασίας έφόσον δίνεται και στό λοιπό προσωπικό της επιχείρησης. Έπίσης, μαζί μέ τό έπίδομα άνθυγιεινής εργασίας οί εργαζόμενοι δικαιούνται και έπιπλέον άδεια.

Άσφάλεια θανάτου. Άν ό θάνατος του εργαζόμενου είναι άποτέλεσμα εργατικού άτυχήματος ή επαγγελματικής ασθένειας, τότε τά μέλη της οίκογενείας του (χήρα, άγαμα παιδιά ή έγγόνια μέχρι του 18ου έτους της ήλικίας τους) δικαιούνται νά πάρουν σύνταξη, πού άρχίζει από τό 70% της σύνταξης του θανόντος για τή χήρα μέχρι τό 40% για τούς άλλους συγγενείς.

Σίνταξη άναπηρίας. Σε περίπτωση άναπηρίας ή επαγγελματικής ασθένειας, ό εργαζόμενος δικαιούται σύνταξη πού κυμαίνεται από πλήρη μέχρι μειωμένη. Πλήρη σύνταξη παίρνει ό εργαζόμενος εάν διαπιστωθεί ιατρικώς 66,66% άναπηρία και έφόσον έχει πραγματοποιήσει 1.500 μεροκάματα. Έάν ή άναπηρία όφείλεται σέ εργατικό άτύχημα ή επαγγελματική ασθένεια, τότε δέν χρειάζεται νά έχει πραγματοποιήσει τόν παραπάνω άριθμό ήμερών εργασίας.³⁵

Η έλληνική εργατική νομοθεσία είναι διασπαρμένη σέ πολλούς νόμους και διατάξεις και διαφορετική για κάθε έπάγγελμα, κάνοντας έτσι δύσκολη τήν πραγματική έκτίμηση της ασφάλειας για τήν υγεία και τή ζωή του εργαζόμενου στόν τόπο μας.³⁶ Όπως είδαμε και σέ άλλες χώρες, μόνο μέ τούς κοινούς άγώνες όλων των εργαζομένων, μέσα από τίσ συνδικα-

λιστικές τούς οργανώσεις και μέ τή βοήθεια των άλλων προοδευτικών φορέων και της έπιστημονικής κοινότητας, θά μπορέσει νά δημιουργηθεί και νά νομοθετηθεί ένα γενικό πλαίσιο για τήν υγεία και τήν ασφάλεια των εργαζομένων. Ένα νομοθετικό πλαίσιο, όπως ό καινούργιος νόμος για τήν «προστασία του περιβάλλοντος και των εργαζομένων εκ της ρυπάνσεως της προερχομένης εκ διομηχανικών εγκαταστάσεων», πού θά τηρηθεί αυστηρά και θά περιφρουρηθεί από μία άρτια Έπιθεώρηση Έργασίας και τούς έπιστημονικούς φορείς της, ώστε νά σταματήσει νά τραυματίζεται κάθε 10' λεπτά ένας εργαζόμενος και κάθε 3 ήμέρες νά χάνει τή ζωή του ένας άλλος.

Δέν είναι μόνο τό κοινωνικό κόστος πού πληρώνει ή εργατική τάξη και τό κράτος μέ τά εργατικά άτυχήματα και τίσ επαγγελματικές ασθένειες, μέ τίσ άνθυγιεινές και άνασφαλείς συνθήκες εργασίας πού επικρατούν στόν τόπο μας. Περισσότερο από ό,τιδήποτε άλλο πρέπει νά μάς άνησυχεί ή άνθρωπιστική πλευρά της υπόθεσης «υγεία και ασφάλεια στούς χώρους εργασίας» και ή έπιστημονική και κοινωνική υπευθυνότητα όλης της κοινωνίας. Μιά υπευθυνότητα πού άφορά έπιστήμονες, κρατικές υπηρεσίες και συνδικαλιστικές οργανώσεις εργαζομένων για τήν προστασία των εργατών από τίσ επαγγελματικές ασθένειες, τίσ θανατηφόρες πτώσεις, τόν έπιταχυνένο ρυθμό παραγωγής και τήν τεχνολογική καταπίεση πού τούς άλλοτριώνουν από τά προϊόντα της δουλειάς τους.

35. Κ. Σεφέρη, Έλληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και Έργατική Νομοθεσία, Νέο Συνδικαλιστικό Κίνημα, Άθήνα, 1975.

36. Β. Λαδάς, Εισαγωγή στό νομοθετικό πλαίσιο της προστασίας της υγείας των εργαζομένων, Σύγχρονα Θέματα, Νο. 3, Δεκ. 1978.

ΔΙΑΒΑΣΤΕ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

- Άρθρα
- Ρεπορτάζ
- Βιβλιογραφίες
- Κριτικές
- Συνεντεύξεις
- Τά best-seller του μήνα
- Βιβλιογραφικό Δελτίο
- Κριτικογραφία

ΔΙΑΒΑΣΤΕ